

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **De actibus humanis - Cod. Ettenheim-Münster 325**

**Thomas <von Aquin, Heiliger>**

**[S.l.], [17. Jahrh.]**

Disputatio 3tia

[urn:nbn:de:bsz:31-131633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131633)

Disputatio 2. et 3. Articulus. i. §. i.

perfectiores cognoscit, propter gradus perfectus  
actuales. ☉

Hac ipsa de causa licet major difficultas in bona  
operacione augeat meritum, n̄ tñ sequitur, q̄ similis 77.  
actus ab alio hoc fine difficultate factus n̄  
possit esse magis meritorius. Hinc dixi prius  
in r̄o quaesito: ceteris paribus, gravitate pec-  
cati desumpti à majori libertate, n̄ an̄ absolute  
et unice. Ad B. Virginē q̄ atinet,  
licet illa ordinariē cum summa affectivā et  
gravitate operata sit, ejus tñ actiois fuerunt  
perfectissima, et sumē meritoria r̄oe luminis  
interni perfectissimi, cognitionis clarissima,  
intensionis maxima. ☉

Disputatio 3tia.

De Regula moralitatis seu actuum  
humanorum.

Articulus 1mus.

Quid procedere debeat actum mora-  
lem à voluntate eliciendum?

§. 1mus.

Aligua presupponuntur de duplici  
honestate et regula honestatis;  
ubi etiam de conscientia.

Presupponendum ē. i. alia se moraliter actus, 78.  
seu honestate objectiva, alia vero formale,  
per objectiva nil aliud eligit, quā bonitas  
quadam, quā objectus à parte rei habet vel ex  
se vel ex adjunctis circumstantijs.

De Regula moralitatis, sive de Conscientia.

Honestas formalis aliud est, quam ipsa formalis sententia voluntatis in objectiva honestate eam amplectendo, quae talis est: ita considerat Theologi. Hae de causa amor Dei est objectivè honestus propter intentionem suam bonitatem, qua voluntas alicuius fit ad sui profectum: si deinde voluntas amplectatur hanc objectivam honestatem cognitam ut talem, et quae talis est, et actus amoris Dei propterea eliciatur, tunc actus ille voluntatis fit formaliter honestus; quae voluntas tendit in objectivam honestatem, eamque eligit et amplectitur, quae objectus est honestus.

79. Suppono 2. Regulae pariter moralitatis seu actus honoris, cui actus morales conformari debent, ut honesti sint, sunt duplices, objectiva una, quae est remota dicitur: altera formalis, seu proxima. per formalem et proximam intelligunt Theologi conscientiam, seu dictamen conscientiae, quo scilicet ratio dicitur, hunc vel illum actum esse honestum vel inhonestum. per objectivam intelligunt scilicet et Universaliter Legem aeternam, seu voluntatem Dei aliquam praecipientis, permittentis aut prohibentis: haec est et ratio illa objectiva, cui conformes sunt actus illi, vel disformes, dicitur dictamen conscientiae, de cuius honestate deliberat.

80. Suppono 3. Conscientia, seu dictamen illius,

aliud  
sive  
certa  
de qu  
taly  
et v  
que  
rever  
nil p  
form  
valet  
divin  
ten p  
aper  
denig  
eg  
et an  
Dubit  
propri  
dictam  
appre  
nil ad  
confir  
in tra  
de ref  
confir



De Regula moralitatis, sive de Confilia.

sensu proprio, ut à Tridenti. requiritur. et  
in his qm ferme oes theologi consentiunt  
apud Alfor, Salas, Valquez &c.

82. Suppono ultimi. aliud dictamen confilia se  
practicum, aliud speculativum istud vocat,  
q in geē dictat aliqd se faciendum vel  
omittendum v: q: se audienda missa die festo.  
Practicum ē: q in particulari dictat,  
q hic et nunc faciendum sit v: q: se ho.  
die in his circumstantijs audienda missa se  
obligare. Ubi iterum nota, juxta  
consilium Doctorum sentia cum Judicio specu-  
lativo de aliqua veritate pae imò sa-  
pius em stare Judicium practicum appropiū.  
si potes Judicare in geē te se obligare  
praecepti dieb; jejuniij n̄ pae pro col-  
lae comedere dimidia libra, et potes  
Judicare p̄ se, te hic et nunc pae illa  
comedere propter opinioē probabilē con-  
traria multorum doctorum judicantiū, hoc  
licere. Hoc in Judicium particulare n̄  
ē contrariū illi Vastī speculativo, q̄ illud  
ad hujusmodi casū particulare se n̄ exten-  
dit. his positis multa dubia occurrunt  
hic à nobis discutienda, quib; ut satisficiam; sit

Dico.  
cib; di-  
illu fa-  
Ite co-  
Probab-  
v: rō.  
ut fest-  
patres  
Dictamen  
libate  
crevint  
conced-  
et hunc  
probat  
dicta q  
Coquij  
frequen-  
sant, n̄  
vehit;  
quasi illi  
q̄ discern-

§. 2us.

An ad quemlibet actum moraliter bonum  
præcedere debeat dictamen conscientia  
proprium et practicum, affirmans,  
illud saltem hic et nunc esse li-  
citum et honestum?

Dico. i. Ad actum moraliter honestum prærequi-  
rit dictamen proprium et practicum dictans,  
illud saltem hic et nunc honestum esse et licitum.  
Ita conis. theologorum.

83.

Probatz i. ex illo S. Pauli ad Rom. cap. 27.  
v. 23. se, qd n̄ est ex fide, peccatum est. hoc est,  
ut teste Cornelio à Lapide exponunt S. P.

Patres et theologi, se, qd n̄ procedit ex  
dictamine conscientia, persuasione et creden-  
titate (qua juxta regulas fidei et prudentia  
credimus, nos hic et nunc rectè agere, v. g.  
n̄ comedendo cibos lege vetitos) peccatum est.  
et hunc esse genuinum hujus sextus sensum,  
probat latè citatus auctor in Commentario in  
dicta epistola ex ipso S. Pauli discursu:  
Loquitur ibi Apostolus de errantibus et  
superbulis, qui ex errore conscientia putan-  
bant, n̄ licere sibi vesci cibis lege veteri  
vetitis: his ait, qui discernit cibum hunc  
quasi illicitum ab alio licito, si manducat id,  
qd discernit quasi illicitum, damnatus est, qd n̄ ex

De regula moralitatis, sive de conscientia.

Fide (id est credulitate, quod ita liceat, sed contra dictamen conscientiae) manducas. Deinde addit: scilicet, quod non est ex fide, solum est. Ex quo sic arguuntur: Iuxta S. Paulum: scilicet, quod non provenit ex dictamine conscientiae dictante, illud hic et nunc est licitum, solum est. quod omnem actionem actionem moralem licitam debet precedere dictamen practicum affirmans, illud hic et nunc est licitum.

84.

Probat, r. si non procedat tale dictamen, tunc debet precedere merum dubium, aut suspensio iudicii de honestate illius actionis hic et nunc ponenda. quod debet precedere dictamen propinquum ac practicum affirmans, illud hic et nunc est licitum: minime patet: quod qui operatur cum dubio iuxta omnes peccat et inhoneste agit, ut testatur Laym. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 1. asserens, in hoc omnes doctores consentire. atque talis operatur cum dubio. quod est.

85.

Conferunt. talis qui operatur cum dubio est operatur, citate et equivalenter ita constitutus, ac si diceret, sive hoc sit licitum, sive illicitum, tamen faciat. atque talis peccat. quod est.

Deinde talis enim se exponit periculo errandi, et divinae voluntati proponit suam vel aliorum utilitatem, in quorum gradum favorum, de quo dubitat, sitne Deo gratus vel ingratus.

S. 3<sup>us</sup>.

An ad omnem actum inhonestum praecedere debeat dictamen practicum, absolute affirmans, illum esse illicitum et inhonestum?

Dico. r. n̄ requiritur ad actum inhonestum, ut ipsum praecedat dictamen ultimum ac practicum confisus, absolute affirmans illum hic et nunc inhonestum fore. Ita conij. Probatz. em̄si aliquis n̄ absolute iudicet, actioes suas, quae medicatae, esse licitas et honestas, modo dubitet de illius honestate, et dubio hoc stante operetur, tñ actio illa jam est inhonestas; q̄ s̄t operari in dubio est peccaminosum et intrinsece malum, ut ante dictum est. go n̄ requiritur ad actum, ut ipsum praecedat dictamen practicum confisus absolute affirmans, illum hic et nunc esse inhonestum.

86.

S. 4<sup>us</sup>.

Solvuntur Objectiones.

Ob. i. q̄tra i. S. quicumque peccat, debet agere q̄tra legem Dei, et q̄m cognitam ab ipso peccante. Sed qui operatur cum dubio practico de honeste actionis, n̄ agit q̄tra legem Dei ab ipso cognitam. go. Q. D. maj. debet agere q̄tra legem Dei vel positive aliquid faciundo, q̄ iudicat esse prohibendum, vel

87.

De regula moralitatis, sive de conscientia.

privative, faciendo aliquid, de quo non iudicat, sibi hic et nunc esse permittit lege aeterna, de qua tamen cogitat. C. debet agere pro positive aliquid, quod iudicat esse prohibitum lege aeterna. N. maj: C. Deinde qui operatur cum dubio pratico, agit enim contra legem positivam, illam tamen, de cuius existentia dubitat, vel si hoc non existat, saltem agit contra aliam, qua iubemur nostram voluntatem et utilitatem non proferre voluntati divinae, neque nos exponere periculo peccandi, neque Deum contemnere; qua tamen omnia facit ille, qui stante dubio operatur; et est ita constitutus, ut vir, qualiter saltem dicat: sine fit hoc actio contra legem Dei, sive non, tamen illam facit.

88. Ob. 2. mera apprehensiones obscura sufficiunt, ut voluntas se libere detinet ad assensum huic potius, quam illi parti praestandum. quod enim sufficiunt ad actum liberum moraliter bonum, et non requirunt iudicium seu dictamen.

R. N. S. quod talis detentio est electio quaedam: aem am electione praecedit consultatio, qua est iudicium quoddam, dictans, hoc vel illud esse honestum.

89. Ob. 3. contra rationem gelusio. quod aliquis cum dubio pratico operatur, pro debet pro habere

Disputatio. 3. Articulus. i. S. 5.

dictamen reflexus dictans, qd operari cum  
 dubio pratico sit p̄sum. qd requiritur tale  
 dictamen ad actus em̄ inhonestus. *Q. N. A.*  
 licet e hoc n̄ habeat, tm̄ ideo peccare sit,  
 q̄ e ita constitutus, ut operari velit, siue  
 sit actio honesta, siue inhonesta. Deinde  
*S. q̄s.* qd requiritur tale dictamen proximum,  
 qd dictet, actus hunc ee inhonestus. *N.*  
 remotus tm̄, qd in ḡe dictet, n̄ licere opera-  
 ri cum dubio pratico. *T. q̄s.*

S. 5tus.

Adiuntur aliqua quasita.

Queres. i. qd facere debeat, qui dubitat de  
 licentia alicujus actionis, qua mox suscipere  
 debet? *Q.* illud teneri se resolvere per  
 motivum rationale, qd hic et nunc illa actio  
 sit licita. tale am̄ motivum ee p̄t r̄as pro-  
 babilis, vel auctoritas viri docti et pii,  
 aut exemplum bonorum virorum, idem sine  
 scrupulo facientium. qd si nil horum occur-  
 rat, et actio differri n̄ p̄t, nec alij consulti,  
 tunc dubitans consideret, quantum tempus  
 permittet, quam ex duobus videat maḡ malum,  
 idq̄ sine p̄to eligere p̄t. qd si perplexus  
 fiat, neq̄ hoc valeat differre, tunc po-  
 terit facere, qd vult sine p̄to, ob defectum  
 libertatis.

90.

confusio.  
 no n̄ p̄dicat  
 legi atque  
 p̄t p̄p̄t  
 age atque  
 ur cum  
 legi p̄p̄t  
 entia du-  
 d agit ḡra  
 et utili,  
 ego nos  
 Deu con-  
 qui stant  
 ut vir,  
 actio ḡra  
 sufficiunt,  
 p̄p̄t huius  
 qd ee  
 r bona,  
 quare:  
 h̄o, que  
 ita ee  
 digni con-  
 p̄t habere

De regula moralitatis sive de Conscientia.

91. Quæres. 2. quid confendum sit de illo casu, quæ prioribus sæculis contigisse in Belgio memorant historia. Belli dux mittebatur ad faciendum assultum multorum peccatorum mortalium sibi confusus, et nihil sciens de actu contributio- nis, cumq[ue] copia confessorij n[on] haberet, et certum sibi mortis periculum imminere videret, dubius hæsit, tenereturne assultum facere, et in infernum ire, an retrocedere re in- secta, et ob ignavia[m] postea capite plecti. Resolvit se tandem ad fugiendum, et ideo postea ob admissam ignavia[m] capite plexus. R. posito, q[uod] fuga hæc unicum remedium nisi fuerit infernum evadendi, ut in casu ponitur, tunc haud dubie eum tenere fecisse, q[uia] salus a[n]i[m]e præhabenda est vite temporali, et o[mn]ibus mundi bonis.

92. Quæres. 3. An, qui factam ad investiganda[m] ve- ritatem sufficientem diligentiam adhuc dubius est de lege aliqua, teneatur illa?

R. cum n[on] teneri. Ita Suar. Henriquez, Emanuel, Sa, et alij q[ui]tra Vass. ratio est, q[uia] in hoc dubio possessio est pro libertate; quilibet est suarum actionum dominus, et liberè in ijs procedere potest, dum se ligatum n[on] cognoscit. atqui qui factam diligentiam du- bus est de iure, n[on] cognoscit se ligatum. q[uod]. Idem dicendum est de voto et juramento.

93. Quæres. 4. an idem dicendum sit in casu, quo dubitas, an lex se extendat ad aliquem casum?

Q. affirmativè. q. tunc perinde è, ac dubi-  
sare de lege, an sit imposita. Ita Sanchez.  
et Palaus.

## Articulus. 2. §us.

An àb ultimo dictamine conscientia  
desumatur bonitas vel malitia  
actuum moralium?

### §. 1. mus.

Explicatur status questionis.

Notandum è, aliud dictamen conscientia  
è remotum, aliud proximum seu ultimè. 94.  
Hoc immediatè præcedit actus moraliter  
bonus vel malus; illud verò tm mediatè.  
e: g. judicat aliquis probabiliter hunc hœc  
sibi obvius è pauper, qui tm revera n. è  
talis. Dein n. absolute hoc errore p. in  
suis ad commiserationis affectus, et sibi foare  
aliud dictamen, quo dicat: Honestum è sub-  
venire illi qui improbabiler tm judicatur  
è pauper; et q. ex hoc dictamine mediatè  
sequitur actus voluntatis et datus elemosina,  
ideo hoc vocatur proximum seu ultimè dictamen,  
aut em regula directiva hujus actus moralis  
proxima et ultimata: prius verò judicium vo-  
catur mediatè et remotum, aut em regula di-  
rectiva hujus actus moralis remota; diversa  
tm à regula totius moralitatis remota et  
objectiva, qua è lex divina, utpote qua n. è

De regula moralitatis, sive de conficia.  
judicium aliq. De his igitur dictaminibus  
quibus quaritur i. a quonam desumatur bo-  
nitas vel malitia actuum honoru? ad quod  
decidendum, sit

### S. 20US.

Statuitur nostra conclusio.

95. Dico. 3. Actus morales per hoc sunt boni  
vel mali, qd fiant juxta vel gtra dictamen  
ultimū conscientia, et immediatē procedens  
ipsa actio. Ita conis. Probat. empi  
aliqua res sit inhonesta in se, si tñ mihi pro-  
ponat, per dictamen ultimū ut honesta et per-  
missa, tunc pon illa hoc modo proposita li-  
terā voluntate exercere sine fito. si  
licet mendaciū sit fit ptum, si tñ mihi  
proponat, per dictamen ultimū practicū pro  
defensioe vita propria vel aliena licitū ē  
nunc mentiri, tunc mentiendo n̄ peccō. qd bo-  
nitas vel malitia desumit, ab ultimo dicta-  
mine conscientia.

96. Confinz. empi. judicium illud, quo aliquis falso  
judicat, hunc hōem ē pauperē, errat, tñ datio  
elemosina ē honesta, qd provenit ab ultimo  
dictamine honesto, quo fit judicat ille honestū  
ē subvenire pauperi, quē aliquis probabiliter  
judicat talē ē. qd bonitas actus moralis n̄ ē  
desumenda à dictamine remoto, sed à proximo,  
et ultimo.

## Articulus 3<sup>us</sup>.

An dictamen conscientia proximum  
semper debeat esse evidens?

### S. 1<sup>us</sup>.

Statuitur nostra Conclusio de actu malo.

Dico. 4. ad eliciendum actum falsè moraliter  
malum ñ requiritur judicium proximum evidens, sed  
sufficit em probabile, imò onò nullum requi-  
ritur, ut artic: 1. S. 3. dictum è, sed suffi-  
cit merum dubium aut suspensio judicij de ejus  
honestate vel inhonestate. Ita conis cum  
Suavis, Aviedo, Arriaga et alijs gtra paucos.

Probatur: hic actus è inhonestus, quo dico:  
Ego hoc faciam; licet forsan Deum offendam; et  
in hunc actum ñ procedis nescio judicium  
evidens de illius inhonestate; talis è jam pec-  
cat, enfi nil aliud addat: gò ad actum mora-  
liter malum ñ requiritur dictamen evidens.

### S. 2<sup>us</sup>.

Statuitur nostra conclusio de actu bono.

Dico. 5. Ad actum moraliter bonum et honestum ñ  
requiritur dictamen proximum metaphysicè evidens,  
Ita longè conis sentia theologorum gtra  
Sprazza, Balavicium, Haunoldum et Jlsung.  
Probatur. i. negativè. qj nescitas hujus dicta-  
minis metaphysicè evidens ñ probatur  
auctoritate, nec raone, ñ auctoritate:

De regula moralitatis, sive de conscientia.

q̄ demptis n̄ nullis. Recentioribus ceteri auctores  
coniter contenti sunt dictamine moraliter certo,  
saltem tali, q̄ n̄ ē conjunctus cum faldine oppositi.  
n̄ raone: uti videbimus ex solutione objectionis. gō.

100. Probatur. 2. n̄ aparet, ex quibus principijs habere  
p̄om̄g metaphysicā evidentiā de honestate nostrarū  
actionū. gō. A. probat. Imprimis ē n̄ ē nobis metha-  
physicē evidens, an liceat sequi sententiā minus pro-  
babilem, et minus tutā, deindeposito em̄, q̄ n̄sp̄io illā  
debeam̄ sp̄i sequi, quā post sufficientē inquisitionē et  
citra passioē aparet nobis probabilior aut tutior, tñ  
n̄ ē nobis metaphysicē evidens, q̄ a nobis adhibita fue-  
rit sufficientis inquisitio, aut q̄ nulla passio rāōē ob-  
fuscarit. gō n̄ aparet, ex quibz principijs habere p̄om̄g  
metaphysicā evidentiā.

101. Confirmat. In tñ requireret dictamen metaphy-  
sicē evidens, in quantum ex dictamine remoto p̄om̄g  
elucere dictamen particulare propinquū aliq̄ e: q. in  
quantū p̄om̄g, cum sequimur sententiā minus probabilem,  
nobiscū ita rāōnari: Qui sequitur sententiā probabilem,  
prudenter operatur, atqui ponendo hanc utiōē, sequor  
sententiā probabilem. gō prudenter operor. Sed ex hoc n̄  
sequitur, requiri dictamen ultimum metaphysicē evi-  
dens. gō. min: p̄: hoc ipsa major, quā ē dictamen  
propinquū operatiois meae, n̄ ē metaphysicē evidens:  
gō n̄ sequitur ex hoc, requiri dictamen ultimum metha-  
physicē evidens.

102. Probatur. 3. ut operemur licite, vel saltem excusamur à  
p̄to, n̄ requiritur major certitudo, quā circa valoreē sacra-  
menti, ex quo salus hōis irreparabiliter dependet: atqui

Tractatus. 3. Articulus. 3. §. 3.

circa valore sacramenti sufficit certitudo moralis,  
et non requiritur metaphysica. qd C. Idem magis  
patet ex dicendis.

§. 3<sup>us</sup>.

An saltem requiratur dictamen proximum  
moraliter certum, et quale?

Dico. 6. Ad actus bonos non requiritur dictamen pro-  
ximum de bonitate illius ita moraliter certum, ut  
neque sit conjungibile de se cum fœdine prudenti  
oppositi. Ita Vazq. Sanchez, Salas, Ledesma, Granado,  
Bordaba, de Lugo et alij.

Probat. qui omnibus rebus consideratis sine omni fœdine  
actuali indubitanter iudicat actus aliquos certos esse  
honestos et sibi licitos, ille tunc, dum tales actus per-  
nit, non peccat, sed honestè operatur, non obstante qd dicta-  
men illud proximum pronat esse de se conjungibile cum  
actuali fœdine oppositi: qd non requiritur, ut dictamen  
proximum de honestate illius ita sit moraliter certum,  
ut neque sit per se et ex merito motivi conjungibile  
cum actuali fœdine oppositi, modo actus non sit  
conjunctus cum illa.

§. 4<sup>us</sup>.

An dictamen proximum debeat excludere  
saltem actualis fœdine oppositi?

Dico. 7. Ad actus honestos et licitos probabilis dicta-  
men proximum de honestate illius regulariter ac per  
se loquendo debet esse ita moraliter certum, ut sal-  
tem excludat fœdine actualis oppositi. Dixi: regu-  
lariter ac per se loquendo: qd exclusio hæc non est ita  
vixit, ut non subinde saltem in oppositis contingat in  
casibus rarioribus, ut postea videbimus. Ita comit cum Suarez.

De Conscientia sive de ultimo dictamine

105. Probatur: Qui operatur cum actuali fōrdine oppo-  
siti, salte exerceat ē ita constitutus, ac si diceret:  
sive istud mihi hic et nunc sit prohibitū, ut eē sit,  
sive n̄ prohibitū, ut potius experimor in istud facio;  
atqui talis se operando peccat, jāq̄ aliquo modo  
libere consentit in aliqua inhonestate: q̄ qui operat̄  
cum fōrdine actuali oppositi, peccat, et ḡter requirit̄,  
ut proximū dictamen ita sit moraliter certū, ut exclu-  
dat actualē fōrdinē oppositi.

106. Negs dicas. 1. talē tm̄ hoc dicere, q̄ judico pruden-  
ter nullā Dei legē exare prohibentē hoc opus, ideo  
illud facio; n̄ facturus, si prudenter judicare p̄m̄  
talē experere. Contra ē ē, q̄ qui actualiter p̄r-  
midat de opposito, n̄ precise judicat, nullā exare legē  
prohibentē, sed p̄m̄l judicat, eē p̄e, ut setz leḡ prohi-  
bens, atq̄ ideo se versari in periculo peccandi. q̄ si  
stante dictamine hoc et fōrdine, et n̄ audente  
alio dictamine, tm̄ operat̄, ita se h̄t, ac si diceret,  
q̄ judico prudenter nullā legē prohibentē exare  
ideo volo hoc facere, licet bene videat eē p̄e  
ut opus hoc sit prohibitū, et ego per illud Deum  
offendā.

107. Negs dicas. 2. talē peccare tm̄ māaliter, n̄ verō  
fōaliter. Contra ē ē, q̄ ille fōaliter peccat, qui  
stante dubio et actuali fōrdine operatur. Item  
qui n̄ h̄t dictamen proximū ac practicū absolute  
affirmans, actiōē suā hic et nunc eē licitā; atqui  
satis n̄ h̄t tale dictamen practicū, sed tm̄ p̄cula,  
timor et vīse. q̄.

108. Negs dicas. 3. hanc actualē fōrdinē contemni tm̄  
levem scrupulū, atq̄ ita eē, quasi n̄ adēt formido.

Contra est, si non operetur, in quo consistat ille con-  
 temptus actualis fornicationis; vel est consideret in  
 actu aliquo reflexo illicito, quo operans iudicat for-  
 nicationem illam esse imprudentem, ac proinde se peccatorem quod  
 illam agere: vel consistit in eo, quod illo non absente contra  
 eandem operetur, atque ita operetur illam negligat. Si  
 primum dicatur, manet totum argumentum, ab initio pro-  
 positum, quod si operans non sola fornicatione actuali, sed  
 etiam Deum operetur contemnit, sed sepe sciens ex-  
 ponit periculo peccandi. Si vero dicatur primum:  
 iam atque ille fornicationis reflexus contemptivus erit  
 dictamen proximum conscientiae. et de illo reoritur  
 questio, an sit et esse debeat et saltem moraliter  
 certum, an vero rursus possit esse conjunctum cum actuali,  
 si fornicatione oppositi? si prius dicatur, conceditur ul-  
 timum conscientiae dictamen debere esse ita moraliter  
 certum, ut excludat actualem fornicationem: si vero dicatur  
 posterius, tota difficultas reoritur, quomodo quis ope-  
 rando cum tali fornicatione agat honeste, et non opera-  
 tione Deum contemnat?

S. 5tus.

An saltem subinde sufficiat dictamen  
 proximum probabile?

Sic. 9. Ad actum moraliter honestum non ita  
 vixiter requiritur dictamen proximum moraliter  
 certum, ut non saltem, quantumvis raro sufficiat et  
 probabile, et quod tale, quod actu conjunctum est  
 cum fornicatione oppositi.

109.

Probatur: non ab-  
 solute fieri, ut aliquis in dubio constitutus, an  
 die festo debeat assistere sacro vel infirmo, eli-  
 ciat hunc actum voluntatis: Quandoquidem vel sacro  
 assistere deo vel infirmo, et mihi vobis considera-  
 tis probabilius videtur, me debere assistere infirmo

De ultimo dictamine Conscientia.

licet enim oppositum mihi videatur probabile, et ideo  
forsan decipiar, volo assistere infirmo, labenter ad-  
stisurus sacro, si mihi probabilius est, q. debere  
hoc facere. In hoc casu, qui sic operatur, operatur ho-  
nestè, q. se gerit ut servus prudens et fidelis, et co-  
natur, quantum potest, hic et nunc placere Deo per  
operandum, nec potest nunc majorem exhibere reverentiam et  
observantiam: atqui dictamen ultimum conscientia,  
cum quo operatur in hoc casu, est conjunctum cum actuali,  
si foridine de inhonestate actus, ut ponitur in casu,  
ponitur est q. non habeat insuper aliud dictamen reflexum,  
quo se resolvat et dicat: quicumque in necessitate  
operandi constitutus fuerit, q. ipsi appareat probabi-  
lius, esse praeceptum, honestè agere, q. potest aliquis ope-  
rari honestè in casu saltem rariore, licet dictamen  
ultimum conscientia sit cum actuali foridine  
conjunctum.

S. Otus.

Solvuntur Objectiones.

- ii. Obicitur .i. si dictamen ultimum de honestate actus  
non est evidens, sed tamen moraliter certum, tunc potest  
illud conjungi cum foridine oppositi: sed operari cum  
dictamine conjungibili cum foridine est illicitum. q. enim  
operari cum dictamine moraliter solùm certo est  
illicitum. R. D. min: si illud sit enim actu con-  
junctum cum foridine. S. maj: si non sit actu cum illa  
conjunctum, sed tamen conjungibile. N. min: at q. d.
- iii. Ob: 2. si potest dictamen ultimum subinde esse con-  
jungibile de se cum actuali foridine, tunc potest ope-  
rari prudenter foridare, an hic et nunc agat

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

honeste. Sed hoc n̄ pot̄ eē, q̄ hoc ipso n̄ ageret ho-  
 neste. q̄. Q. D. Maj: pot̄ foīdare, si ip̄si  
 occurreret prudens foīdandi rāo. C. Maj: si n̄  
 occurrat, uti nos requirimus ad operacōē honestā.  
 N. Maj: C. Vide t̄m dicimus, illud agere ho-  
 neste, qui h̄b̄t q̄d̄ dictamen proximū de se con-  
 jungibile cum foīdine, actu t̄m n̄ ē conjunctū  
 cum illa, q̄ vel prudens foīdandi rāo hic et nunc  
 illi n̄ occurrat, vel q̄ illā contempsit. hoc am-  
 fieri pot̄, à multiplici experientia h̄b̄emus,  
 primus ē, h̄c̄s profertim rudiores, q̄d̄ à viro  
 docto et probo audiunt actiā ad licitā,  
 statim sibi foīdare dictamen practicum et pro-  
 ximū, quo dicunt, actiā illā eē honestā, et  
 eos eam em̄ statim eliciunt, quā ip̄s occurrat  
 foīdandi rāo de oppōsito, interim t̄m h̄aud dubie  
 dictamen illud ē de se conjungibile cum foīdine  
 actuali; vir ē talis, quantumvis doctus et pro-  
 bus n̄ ē evidenter infalibilis in judicando.

Ob. 3. cum P. Haunolds et Glsung: Dictamen  
 ultimum ad conscientia procedens actū honestū  
 debet eē actus prudentia: sed actus prudentia  
 n̄ pot̄ eē moraliter t̄m certus, aut irabilis, sed  
 debet eē evidens. q̄ dictamen ultimum con-  
 scientia procedens actū honestū debet eē  
 evidens. Maj: patet, qui ē agit honeste, pru-  
 denter agit: nemo vero prudenter agit, nisi agat  
 ex dictamine prudentia. Min: em̄ probatur.  
 Dictamen moraliter t̄m certū et conjungibile  
 cum foīdine, pot̄ eē absolute falsū: sed actus pru-  
 dentia n̄ pot̄ eē falsus. q̄ dictamen moraliter

112.

De Dictamine Conscientie.

113.

certus non potest esse actus prudentie.  
A. i. N. min: si est sermo fit de prudentia naturali,  
tunc actus illi nec evidentes sunt a se, nec enim certi,  
certitudine exclusiva omni fidei, uti satis aperte  
docet D. Thom: 2. 2. q. 47. a. 3. et 9. Dari  
enim in statu moderno elevatis actus honestos naturales  
tam maxime in peccatoribus in habitibus habitum  
infusum supernaturalem prudentiam, certum est.  
R. vero sermo fit de prudentia supernaturali,  
tunc actus illius quod sunt certi certitudine in-  
fallibilitatis, hoc est, sunt infallibiliter veri, in  
tunc sunt enim certi certitudine adhesionis, seu ita  
evidentes, ut excludant omnem fidei tam pruden-  
tem, quam imprudentem. Ratio est clara, quod iuxta  
D. Thom: loc: cit: art: 9. sollicitudo proprie ad  
prudentiam spectat, et est species prudentie: ergo in  
prudentia non potest dari tanta fidei certitudo veri-  
tatis, ut fides et sollicitudo tollatur.

Unde in facta sic D. min: sed omni actus prudentie  
enim supernaturalis debet esse evidens, evidentia in-  
fallibilitatis, hoc est, debet esse infallibiliter  
verus. C. min: debet esse evidens, evidentia ad-  
hesionis, hoc est, exclusivum omni fidei. N. min. w.  
A. 2. D. aliter min: actus prudentie eliciti  
debet esse evidens. C. min: regulatus. N. min. p.  
Responsio veritas patet ex Logica de virtute  
intellectuali, et applicabitur magis objectioni sequenti.

114.

Ob: 7. Prudentia est virtus intellectualis. ergo infalli-  
biliter dirigit intellectum ad actum verum. Sed si in-  
fallibiliter dirigit intellectum ad actum verum, tunc dictamen  
ultimus conscientie infallibiliter est actus verget evi-  
dens. A. I. q. 9. ergo infallibiliter dirigit

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

Illud ad actum verum elicited et immediat.  
G. qd. regulat et mediat. N. qd.  
Subsumptum pariter D. tunc ultimum dictamen  
confidentia infalibiliter e acty verus et evidens,  
si fit acty elicited et immediatus. G. si fit tm requi-  
laty et mediaty. N. subsumptu.

Res patet in exemplo: Regula v. g. quod imediatē  
elicit prudentia in petro v. g. e hoc: qui gra-  
vibus rixus funditis assentit novellis de inita pace  
v. g. prudenter assentit, et dicit, q nunc pax sit: sed  
petro gravibz rixus funditis assentit novellis  
de pace inita, dicendo, q nunc pax sit: qo pruden-  
ter assentit, dum dicit, nunc ee pax. In quo  
sillno vides, actus prudentia elicited in maiore ee  
actus verus et evidens, et tm gelusioe depen-  
dentē a regula illa prudentia elicited et regu-  
lata n ee infalibiliter vera, sed conjuncta cum  
foidine oppositi. qo si aliquis a prudentia et eius  
dictamine elicited dirigi ad actus mediatu n evi-  
dentē, et conjunctum cum foidine oppositi, nimiru  
hunc: nunc e pax, vel em onō falsu.

115.

Item si contingere in nostra presertim con-  
clusione, dum dico: quancumqz oibz rite considera-  
tis bona fide iudico, me honeste agere, tunc ho-  
neste ago: sed nunc oibz rite consideratis bona  
fide puto, me honeste agere. qo honeste ago.

116.

Major propositio, qua e acty elicited et immediat  
prudentia, e evidens: minor tm n e evidens,  
sed tm moraliter certa: Conclusio, qua e acty  
mediatay et regulatay a dictamine immediato pru-  
dentia, n e acty evidens et infalibiliter verus  
infalibilitate adagiois, sed e ad ponnū moraliter  
certy, et de se conjungibily cum foidine: atqz  
haec conclusio e dictamen ultimum confidentia,

De dictamine Conscientiæ.

immediatè præcedens actionè honestam. qd hoc dictamen ultimum n̄ debet eè evidens. Hinc, ut Senè notat S. Thom: loc: cit: emli regula in-  
dentiã vñlis fit evidens, tñ si applicatur particulari capiti, n̄ eè fit evidens; sed conjuncta cum ratione.  
Addo, qd minor facti syllemi n̄ fit evidens, quia  
dico: sed nunc oibz ritè consideratis bona fide puto  
me honestè agere. qd em gñfusio n̄ eè evidens,  
utpote qua sequit̄ debiliori parte, et consequenter  
ultimū dictamen conscientie in conclusione positū  
n̄ eè evidens.

117.

Ob. 5. Dictamini directo et regulato moraliter certo de honestate alicujus actionis fit eè debet conjunctū insuper aliud dictamen reflexū, quo operans judicat, eo ipso, qd habeat dictamen moraliter certū de honestate sua actionis, se certè honestè operari, qd hoc dictamen reflexū fit eè evidens, qd ultimū dictamen conscientie fit eè evidens. St. pr: quotiescumq; aliquis per dictamen ultimum conscientie absolute judicat, hanc actionè eè honesta, fit debet reflexè ita secūdū ratiōnari: qd oibz ritè consideratis judicat̄ ab aliquo judicio saltem moraliter certo eè honestū, id fit fieri honestè, et qd evidenter: sed ego oibz ritè consideratis hic et nunc judico judicio saltem moraliter certo hunc actum p̄e honestè et licitè à me fieri. qd p̄m honestè et licitè ponere hunc actū, et qd evidenter. Sed hoc dictamen eè evidens, et eè propinquū ac practice immediatè præcedens ipsa actionè. qd dictamen propinquū fit debet eè evidens.

118.

Q. i. Transit A. N. gñd. ad probat̄ T. maj: N. min: Qd eè, qd licet ois operans per tale syllemi ita reflexè tendere, tñ propoio minor illis n̄ eè evidens, neq; fit operans evidenter, an n̄ ali-  
qua passioe et concupiscentia ad fit judicandum

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

inductus sit. qđ neqđ gēlufio, qua ē dictamen  
 propinū, ē evidens.  
 Q. 2. N. A. ad probandū N. majore, utpote qua  
 nec auctoritate, nec rāe, nec experientia pro-  
 batur; imō experientia ejusmodi reflexis dicta-  
 minibz repugnat. Qđ ē i. qđ sapissimē ex-  
 perimur, nos actiōē quādam honestā em̄ deo pone-  
 re, qđ absolute judicāz actiōē hanc propter hoc  
 vel illud notivū v. g. propter Virorū Doctorū et  
 proborū auctoritatē proptā se honestā, quā nos  
 reflectāz ad illā regulā prudentia in majore po-  
 sitā. 2. em̄ repugnat rāe, nam bonū utile et  
 delectabile em̄ ut directe solum et experitē co-  
 gnitū hōt vim sufficientē movendi voluntē imediātē  
 ad amorē sui, quin dābzat sē procedere judiciū  
 aliqđ reflexū, quo sēlitz affirmet, se hoc objectū  
 cognoscere ē delectabile et utile, ideoqđ dignū  
 se, ut ametur. qđ em̄ bonū honestū, hoc ē, a  
 Deo præceptū vel permisū vel fūspū em̄ ut directē  
 et experitē cognitū hōt vim sufficientē movendi  
 voluntatē imediātē ad amorē sui, quin intercedat  
 actz aliqđ reflexus, quo sēlitz judicet, se cognoscere  
 objectū hoc ē honestū, sive a Deo præceptū ac  
 permisū ac fūspū, ideoqđ hui. et nūc honestē a  
 se poni: posito am̄ qđ bonū honestū em̄ directē  
 cognitū illa moveat, voluntē ad amorē sui, actz  
 ejusmodi voluntē jam ē honestz, qđ talis liberē  
 jam se gfoat ad legē aternā a se ignitā, absqđ  
 ulō contempto ejusmodi. Deinde posito em̄ qđ  
 hōbzāz sē tale judiciū reflexū, tū fieri sē,  
 ut illud nō apareat nobiz evidens metaphysicā, eo qđ  
 trōs nō sē sufficienter penetremus.

De dictamine Conscientia.

119.

Ob. 6. posito em in q operans sapissime ita fit con-  
stitutus per ultimum dictamen practicum, ut dicat tm  
sibi: ego hic et nunc puto me honeste agere ob  
auctoritate alicujus Viri docti et probi, in hoc  
dictamen practicum et proximum se reflectit ad illud  
dictamen Viri prudentia, qd fuit ois ille honeste  
et prudenter agat, qui nihil auctoritate Viri docti  
et probi. qd ultimum dictamen adhuc e evidens.  
A. probat. dictamen illud primum e prudens.  
qd e deductum ex regula illa prudentia Viri.  
Confirmat. talis fuit, se agere prudenter. qd  
reflectit se ad regulam prudentia.

120.

R. N. A. hoc e e contra experientia et rase,  
ut ante diximus. Ad probat. D. qd. qd e de.  
dictum ex regula prudentia, directe tm ex et ex-  
perite cognita. C. qd. reflexe cognita. N. qd.  
Ad Confirmat. D. A. fuit se agere prudenter  
in actu operato. C. reflexe ad illa regula. N. A.  
Explico rem exemplo musici: musicus qd sui cheli  
ludere, licet n recordat actu regula, juxta qua  
fides moderat: certy si exercite e, se ex arte,  
et juxta regula ludere; q interrogat, cur tali  
modo fides pulset, qd statim proponere regula.  
pari modo qd em Vir sapiens varios acty elicere,  
certis et evidentibus presentia regulis qd, licet  
reflexe n cognoscat illas regulas; interim tm oper-  
ate certy e, se juxta regula agere; cum rogat  
caus sua operat, statim dicere potest regula  
Virilem prudentia.

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

Ob. 7. si dictamen ultimum n̄ ē evidens, sed aliquo modo  
obscurū et consequenter liberū, tunc potest vo- 121.  
luntas illud suspendere. sed hoc n̄ potest dici. q̄.

min: si potest illud suspendere, tunc in potestate  
cujusvis hoīs est, actionē aliquā sibi facere licita,  
vel illicita. hoc n̄ potest dici. q̄.

Q. N. min: ad probandū S. min: tunc in potestate  
cujuslibet est actionē aliquā sibi facere licita  
vel illicita, si sibi procurare potest aliq̄ dictamen  
proprium ac practicum moraliter certū de licentia  
sua actionis. G. si hoc n̄ potest. N. min. q̄.

Retorqueri argumentū q̄ in dictamine remoto,  
et speculativo, q̄ adversarij fatentur sapissime et  
s̄m probabile. e. g. q̄ pictoria die festo 122.

est dictamen probabile. q̄ ad illud re-  
quiritur imperiū voluntatis, et consequenter ē  
in potestate cujusvis hoīs facere pictoria die  
festo sibi licita vel illicita. ubi idem debent  
respondere adversarij, q̄ nimirum vel debeat cessare  
a pingendo, vel sibi procurare dictamen aliq̄  
proprium ac practicum, moraliter certū, nimirum hoc:  
quidquid vobis consideratis exemplis bona fide mihi  
esse licitū, illud mihi licet. sed vobis consideratis  
bona fide exemplis, pictoria die festo mihi esse  
licita. q̄ mihi licet. In quo discurfu major ē  
moraliter certa. minor ē experimentaliter nota.  
Conclusio pariter ē moraliter certa, et insuper ē  
dictamen propriū ac practicum conscientie.

Ob. 8. ex principijs s̄m probabilitatis et incertis n̄ potest 123.  
deduci iudiciū practicum certū de honestate actionis,  
cum iudiciū ultimum practicum n̄ potest esse certius

De Dictamine Conscientiae

principijs, in quibus fundat: atqui sapere ultimum principium practicum nihil principijs tm probabilibus qualia sunt ista: licet sequi sententiam minus probabilem: licet pingere die festo (w. de qui, sus controversitib. qd dicendum e, qd n sufficiat dictamen tm probabile, et incertu, sed requirat evidens.

R. D. maj: ex principijs tm probabilibus n pot deduci iudicium practice certu imediate. C. maj: remote. N. maj: et D. min: atqui ultimum dictamen practicum nihil principijs tm probabilibus et incertis remote. C. min: proxime. N. min. q. distinctionis veritas patet ex objectione antecedente.

124. Ob. 9. si ultimum dictamen debet ee moraliter certu et exclusivum ois foidinis, tunc n pot sequi sententias minus tutas et minus probabiles, qd assensus illis prout e regulariter per se conjunctu cum actuali foidine. sed hoc e contra communem. qd.

R. D. maj: sequitur qd n pot sequi sententias minus tutas et minus probabiles tpm dictamen immediatu et proximu conscientia, regulans lams proxima et practica honestatis. C. maj: tpm dictamen more speculativu, et remotu, regulans honestatis mediana tm, et n proxima. N. maj: w.

125. Pro hujus applicaco ad extremu nota, ut quis prudenter sequatur sententiam vel sua vel aliena minus probabilem relicta probabiliore et tutiore, debere ejus ultima resolucio practica imediate fundari in principio practico certo v. g. hoc: qui operando sequitur sententiam probabiliore et conis rem doctorum, honeste et prudenter operatur. sed ego

Disputatio. 7. Articulus. 1. S. 1.

sequendo sententiam minus probabilem relicta probabiliore et tutiore sequor sententiam probabiliorem et comiorem Doctorum, cum longi plures doceant hoc esse licitum. Quod sententiam minus probabilem relicta probabiliore ac tutiore, verè tamen adhuc probabilem sequendo honestè et prudenter operor. In quo discursu major est saltem moraliter certa, vel uno evidens: minor quoque talis est: quod enim conclusio, qua est ultimum dictamen conscientiae, est moraliter certa.

Disputatio 4ta.

De Conscientia probabili.

Articulus 1mus.

An in praxi liceat sequi sententias solum probabiles?

S. 1mus.

Prænotantur aliqua.

Dixi jam superius Conscientiam probabilem seu opinionem esse Judicium infirmum alicui parti præstitum, conjunctum cum fœdine, vel saltem de se conjungibile cum illa. Jam de hac ulterius notandum est i. opinioem verè probabilem esse, qua tam firma ratione fulcitur, ut Virum em prudentem possit movere ad assensum. Improbabilem verò esse eam, qua levis momenti motivo nititur, nec Viri prudentis assensum promeretur.

Notandum est. opinioem probabiliorem esse illam, qua firmiori fundamento fulcitur, sive demum majus hoc fundamentum consistat in probabilitate majore intrinseca, sive extrinseca, qua in auctoritate

126.

127.